

Hij streeft heel andere doeleinden na. Zijn opvoedingsdoel kan in deze drie woorden worden samengevat: „Wees slechts mensch!”

Op een andere plaats omschrijft hij het aldus: „Elk mensch te helpen vormen tot wat hij is”. Eerst als dat doel bereikt is, kan met succes gestreefd worden naar betere toestanden in de wereld. Hij wil de vrije ontplooiing van den enkeling om hem te vormen tot een innerlijk gebonden lid van de gemeenschap. De verhoudingen van de menschen onderling laten nog zooveel te wenschen over. Daarom is ook de ellende van den oorlog over ons gekomen.

„In den laatsten wereldoorlog”, zegt hij, „werd naar ruwe schatting 1030 miljard dollar voor direct-militaire uitgaven besteed. Dit kwam neer op meer dan f 600.000 per minuut.

Als men maar na 1918 een zeer klein deel van de weggemeten rijkdommen had besteed voor opvoeding tot vrede en betere verhoudingen van de menschen onderling had daarmee misschien al het leed en de ellende van den oorlog vermeden kunnen worden”.

De opvoeding dient er daarom op gericht te zijn de kinderen te doen opgroeien niet alleen tot goede burgers van onze eigen volksgemeenschap, maar daarnaast ook tot leden van het groote gezin der menscheit. Daarom voert hij een pleidooi voor veel internationaal contact van kinderen. „Meer en meer zal het eisch worden, dat zij zich gaan gevoelen als deel van de gansche menscheit over alle werelddeelen verspreid. Dit proces is niet te stuiten. Wij worden wereldburgers of wij het willen of niet!” Boeke streeft daarom naar de vorming van een Internationale Kindergemeenschap, waarin het samenleven en het in contact komen met elkaars cultuur werkelijk tot zijn recht kan komen.

De menscheit moet de zeer belangrijke kunst van samenleven en samenwerken leeren.

Die kunst verstaat zij nog zoo slecht. Het parlementarisme heeft daar ook schuld aan.

Immers, dat stelsel leidt tot een gruwelijke verdeling van onze volkseenheid door partijen, een verdeling, die we wel versplintering kunnen noemen, wanneer we denken aan het ontstellend groote aantal partijen en partijtjes, die zich bij de laatste verkiezingen vormden. Het zwakste punt van het parlementarisme ziet hij in het feit, dat de meerderheid beslist, alsof de meerderheid altijd gelijk had.

Er moet volgens B. een heel ander stelsel komen, een democratisch stelsel, dat niet berust op macht, dus ook niet op de macht van een meerderheid. Er moet komen een werkelijke gemeenschapsdemocratie, d.i. de ordening van de gemeenschap door de gemeenschap, anders gezegd een zelftucht van de gemeenschap. B. gebruikt daarvoor de term sociocratie, waarvan de practijk volgens hem de deugdelijkheid heeft bewezen.

„De Quakers hebben een ervaring van meer dan drie eeuwen met hun stelsel van gemeenschapsordening, dat elke beslissing op grond van stemmenmeerderheid verwerpt en alle gemeenschappelijke actie baseert op onderlinge overeenstemming. Als de door de Quakers toegepaste methode eenmaal onder menschen van allerlei geloof en overtuiging over de gehele wereld zal worden toegepast, zal dit echter nooit mogelijk zijn met een christelijk-godsdienstige overtuiging als vereischte basis. Zoolang er Mohammedanen, Buddhisten, Hindoes en aanhangers van andere godsdiensten bestaan, zou een dergelijke grondslag niet aanvaardbaar zijn”. Boeke meent na lang zoeken een betere grondslag te hebben gevonden, een grondslag waarop alle menschen, onverschillig welke ook hun geloofsovertuiging mag zijn en tot welke godsdienstige groep zij behoren, kunnen samenwerken.

Die grondslag is die van echte menscheit. Sociocratische ordening is alleen mogelijk als onder de menschen heerscht de liefde voor den naaste, die in het Evangelie als de groote wet wordt gegeven. Dan kunnen menschen kinderen van de meest uiteenlopende overtuigingen en opvattingen, karakters, milieus en leeftijden samenwerken en samen oplossingen vinden voor de problemen van hun gemeenschappelijk leven en werken.

Dan zal het achterstellen van het belang van den enkeling bij het belang van het geheel niet iets zijn, dat behoeft te worden opgelegd, maar zal dit door den enkeling als van-zelf-sprekend worden aanvaard, ja gewenscht. Er moet een synthese gezocht en gevonden worden en dat is alleen mogelijk, als de geest, die allen beheerscht, zuiver is”.

Hij zegt dan ook dankbaar te zijn, dat in zijn Kindergemeenschap mogelijk is gebleken, dat kinderen uit Protestantsche, R. Katholieke, vroom Joodsche en niet-godsdienstige gezinnen samen zijn en zoo dat ze zich gelukkig gevoelen. „Het moet eenmaal normaal worden, dat alle kinderen van één volk, ja zelfs van verschillende volken samen opgroeien en opgevoed worden. Hoe zou een levende eenheid ontstaan, zoolang dit niet geschiedt?”

Boeke wil dan ook één school voor heel de natie, waar de liefde voor den naaste, die in het Evangelie als de groote wet wordt gegeven, heerscht.

Aanvaardt B. dus toch het Evangelie als normgevend voor zijn onderwijs en opvoeding?

O, neen! Hoe zou hij ook! Gods Woord komt immers met gezag. En Kees Boeke aanvaardt geen gezag van boven of van buiten af.

Dat is in strijd met de hoogheid van het menselijke wezen. De mensch is immers autonoom. Hij is zich zelf ten wet. Zelf kan hij de wetten vinden, waarnaar hij zijn leven heeft te richten.

Daarom zelt Boeke dan ook maar liever op het compas van het innerlijke licht, dat immers „als een goddelijke openbaring schijnt in het menschenhart en dat overtuigt van zonde en van gerechtigheid en van oordeel”.

Dit compas wijst evenwel niet naar het noorden en daarom kan elk, die op dit compas zelt, er van verzekerd zijn, dat hij de haven, die hij denkt te bereiken, nooit zal binnengaan.

Deze prediker van de synthese-gedachte vergist zich ten eenenmale en allen, die bekoord worden door de eenheids- en eendrachtsgedachte mogen bedenken, dat ze ernstig gevaar loopen te geraken in de draaikolk, waarin Kees Boeke en zijn geestverwanten zijn geraakt. Nu is het waar, dat Boeke op grond van zijn levensbeschouwing de synthese-gedachte moet aannemen en propageeren.

Wie zich als hij schuldig maakt aan afgoderij, d.i. inplaats van den eenig waren God zich een Eigengod schept, de zondeval loochent en den mensch autonoom verklaart, moet alle heil verwachten van den mensch en de menscheit. Wie zich als hij schuldig maakt aan afgoderij, d.i. inplaats van den eenig waren God zich een Eigengod schept, de zondeval loochent en den mensch autonoom verklaart, moet alle heil verwachten van den mensch en de menscheit.

Maar wie wil leven uit de Schrift, kan weten, dat deze weg dood loopt.

Samenwerken met geestverwanten van Kees Boeke kan niet en mag niet. Dat moet uitloopen op een groot fiasco. Samenbouwen kan alleen als de bouwstenen op eenzelfde fundament staan.

Anders ontstaat er spraakverwarring of er komt een eenheidstaal — het Asdodisch.

Wie de Antithese niet erkent, zal vroeger of later ondervinden, dat zij niet ongestraft kan worden genegeerd.

K. v. H.

UIT HET POLITIEKE EN SOCIALE LEVEN

DOORBRAAK.

III (slot).

Welnu, geleid door den Prediker, dat is dus: geleid door het Woord Gods, kunnen wij nu oog hebben voor den cirkelgang in het menscheit leven, voorzover het zichzelf afsluit in deze bedeeling, ook in het staatkundige.

We zien den kringloop in het volkerenleven, waar de eene wereldheerschappij plaats maakt voor de andere, waar de dictatuur roept om democratie, en de democratie weer uitloopt in dictatuur, waar de conservatieve en de radicale, de behoudende en de vooruitstrevende, beurtelings den toon aangeven, en waar niets nieuws onder de zon is, omdat we alle staatkundige ideeën van tegenwoordig, hoezeer men den mond vol heeft van vernieuwing, terug kunnen vinden in vroeger tijd. De nationaal-socialistische ideeën van Hitler c.s. werden in wezen al aangehangen door Bismarck, den stichter van het Deutsche rijk, en deze was op zijn beurt weer een kind van de Fransche revolutie, die van volkssouvereiniteit ging tot staats-souvereiniteit: de staat de beheerscher en weldoener van het gansche leven. En de roep om eenheid is ook al niet van de twintigste eeuw. Ook in de negentiende eeuw werd verdedigd, dat alle menschen één kunnen zijn in het nastreven van het goede en ware en schoone, in het najagen van menscheit deugden. Wanneer in 1857 Groen van Prinsterer pleit voor weglating van het woord „christelijk” uit de wet op het lager onderwijs, waar deze zegt, dat de openbare school moet opleiden tot Christelijke en maatschappelijke deugden — daarvoor pleit, omdat deze benaming niet past voor een school die volkomen godsdienstloos wil zijn, die ruimte wil bieden ook voor Israëlieten, dan zegt een woordvoerder van de Israëlieten, dat hij wel bezwaar zou hebben tegen: christelijke beginsel, maar niet tegen: christelijke deugden. Deugd is niet een zaak van leerbegrip, maar van praktisch handelen, en dan is ook hij een „zedekundig christen”, hij is ook voor eerdigheid, waarheid, gerechtigheid enz. (vgl. mr P. J. Oud, Honderd Jaren, blz. 60). Dus de deugden van christen en humanist zijn precies dezelfde, al worden ze door hen verschillend gefundeerd. En zoo wil hier zelfs een Jood nog wel christen heeten, en zijn kinderen wel sturen naar een school die opleidt tot christelijke deugden. Christelijke deugden zonder den Christus, zegt Groen.

Dus niets nieuws onder de zon, cirkelgang.

Deze cirkelgang wordt doorbroken door het Koninkrijk Gods.

Het Koninkrijk Gods doorbreekt de spanning tusschen de wereldrijken en de openvolging van de verschillende wereldheerschappijen, omdat het vestigt de eeuwige heerschappij van Jezus Christus.

Het Koninkrijk Gods doorbreekt de spanning tusschen en de afwisseling van democratie en dictatuur, omdat het vestigt de dictatoriale, totalitaire heerschappij van Christus, maar door Zijn genade het hart van den mensch zoo ombuigt, dat deze vrijwillig, in vrijheid zich aan die heerschappij onderwerpt.

Het Koninkrijk Gods doorbreekt het onderscheid

tusschen en de afwisseling van conservatief en radicaal, omdat het zoo conservatief is als het maar kan, daar het Gods schepping redt en behoudt, doch tegelijkertijd zoo radicaal als het maar kan, daar het de wereld heenvoert naar de vernieuwing van hemel en aarde.

Dat is geheel iets anders dan de doorbraak waar in onzen tijd zoo druk over gesproken en geschreven wordt. De doorbraakmenschen zien twee hoofdpartijen: rechtsch en linksch. De eene noemt zich christelijk, de andere doet dat niet. Volgens hen is het nu zoo, dat beide partijen partijen zijn van deze bedeeling, afgesloten binnen dit aardse leven — want of de godsdienst mag niet meespreken in de staatkunde, of het Koninkrijk Gods heeft geen blijvende aanraking met dit leven —. Die antithese moet verdwijnen. Er moet gezocht worden naar een hogere eenheid, die allen in eenzelfde partij kan vereenigen, waarbinnen dan hoogstens nog een nuanceverschil kan bestaan tusschen behoudend en vooruitstrevend.

Maar deze doorbraakmenschen doorbreken zoo den kringloop niet. Zij blijven er juist in bevangen. Zij komen niet boven het vergankelijke van deze bedeeling uit. En zoo houden zij in stand den cirkelgang van democratie en dictatuur, van vrijheid en gezag, van conservatief en radicaal. Van doorbraak is geen sprake.

De doorbraak is juist dit, dat er door Gods genade menschen zijn, die God vreezen en die ook in de staatkunde Gods Koninkrijk tot gelding willen brengen.

De doorbraak is juist dit, dat er antithese is, dat er vijandschap gezet is tusschen vrouw en slang en beider zaad; dat Gods verbond er is, de band tusschen hemel en aarde, dat Jezus Christus er is, het vleesch geworden Woord, Die het leven, ja, dit leven verlost.

En nu gaan we de antithese verstaan. Nu zien we, dat de antithese niet is het tegenover elkaar staan van twee principieel op één lijn staande partijen, beide met dezelfde rechten in het volksleven, echter met een verschillenden kijk op de dingen, met verschillenden idealen en wenschen, geboren in het menscheit hart.

De antithese is niet een kwestie van tweeërlei meening, tweeërlei visie, tweeërlei opvatting, tweeërlei ideaal, opkomend uit karakter, aanleg, milieu, levensomstandigheden, kortom opkomend uit den mensch, en daarom bevangen blijvend binnen deze bedeeling.

De antithese is dit, dat er een partij is, wier denkbelden, ook politiek, opkomen uit het menscheit hart, en wier idealen door den mensch gemaakt zijn, welke denkbelden en idealen dan ook begrepen zijn in het leven van deze bedeeling, daarin zijn afgesloten; en dat er een andere partij is die hier beneden op aarde wil buigen voor de normen van het Koninkrijk Gods dat van boven is, maar door Gods genade hier gebracht, welke normen geen groepsnormen zijn, maar betamend voor alle menschen.

Vrees God, zoo zegt de Prediker, en houd Zijne geboden, want dit betaamt allen menschen.

Daar hebben we de doorbraak door de partijversplintering en de partijtegenstellingen.

Er is inderdaad een gemeenschappelijke basis voor alle menschen om daarop tesamen te bouwen aan het leven, ook aan het welzijn van land en volk. Deze gemeenschappelijke basis is dat God regeert, dat God Koning is, dat God Zijn wetten geeft en afkondigt en dat alle menschen aan deze wetten behooren te gehoorzamen.

Wie een politiek voert in gehoorzaamheid aan Gods geboden, die voert niet een partijpolitiek, politiek van en voor een part, een deel van het volk, die voert waarlijk een algemeen-menscheit politiek, want Gods geboden gehoorzamen betaamt allen menschen.

Zoo alleen kan de versplintering doorbroken worden. En dit is principieel doorbreking daarvan, dat we bezig mogen zijn aan den opbouw van een christelijke politiek, gelijk het doorbreking is van de versplintering in de kerk, doorbreking van de pluriformiteitsgedachte, dat wij door Gods genade mogen pretendeeren te zijn de ware, de wettige kerk, zoo ruim als het Woord Gods ruim is en zoo eng als het Woord Gods eng is, terwijl we de andere „kerken” niet erkennen als kerk, doch haar kwalificeeren als „secte” of hoe dan ook. Wie denkt in pluriformiteits-categorieën is bevangen in den kringloop. Die ziet in den loop der historie het ontstaan van vele en velerhande „kerken”. Eerst was er de algemeene christelijke kerk, later kwam de splitsing in Oost en West, weer later het ontstaan van de kerken der Hervorming, naast de R.K. kerk, in de 19de eeuw ontstonden de Gereformeerde Kerken, en nu hebben dan de „bezuurden” er nog een kerk bij gemaakt. Aldus het beeld in ruwe trekken.

De algemeene christelijke kerk is bij dit beeld uit het gezicht verdwenen, zij is geworden tot een geheimzinnigen achtergrond en ondergrond en kern van alle deze meer of minder zuivere kerken.

Dit is de kringloop: opgaan, blinken en verzinken; de eene „kerk” gaat, de andere komt, de eene wint aan belangrijkheid, de andere zinkt weg.

Maar er is doorbraak van dezen gedachtecirkel. Die doorbraak is dit, dat er een kerk is die door Gods genade naar Gods architectuur bouwt aan de kerk,